

Üniversitelerimizde Kültürü, Sanatı ve Müziği Yeniden Düşünmek

Prof. Dr. Ali UÇAN

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi

Genel anlamıyla Üniversiteler belli bir özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, araştırma, uygulama ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve bağlı birimlerden oluşan kurumlardır. Bu genel tanımdan da anlaşılıyor ki üniversitelerin özerkliği bilimsel özerklik ile sınırlı değildir. Çünkü günümüzde üniversiteler kapsadıkları ana alanlar ve onlara ilişkin birimler nedeniyle bilimsel özerklikle birlikte sanatsal, tekniksel, sorsal ve felsefi hatta kimi yönlerden yönetsel özerkliliklere de sahiptirler.

Dünya’ımızda İlkçağ’ın sonlarında Atina kentinin duvarlarının dışındaki bir alanda Eflatun’un felsefeden matematiğe uzanan derslerini verdiği yer olan *Akademia* (MÖ 385) adlı kurum, adı her ne kadar *akademia* olsa da, çoğu çevrelerce “dünyadaki ilk üniversite olarak kabul edilir” (Sağın 2011: 41, 42). Buna göre üniversiteler tarihinin yaklaşık 2400 yıllık bir geçmişi sahip olduğundan söz edilebilir. Ancak bugünkü andıran kurumlar olarak üniversiteler tarihinin yaklaşık bin yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. İlk önce Ortaçağ’da on birinci yüzyılın ikinci yarısında kurulmaya başlayan *Ortaçağ üniversitelerinin* başlıca işlevi araştırma yapmak ve yeni bilgi üretmek değil, var olan bilgiyi derlemek-toplamak ve aktarmaktı. Yeniçağ’da yaşanan yeniden uyanış, yeniden doğuş, yeni arayışlar, yeni buluşlar, düzeltimler ve yeni yapılandırmalardan etkilenen kimi üniversiteler *Yeniçağ üniversitelerine* dönüştü. Bu dönüşmeler ve özellikle Fransız Devrimi gibi gelişmelerden sonra ondokuzuncu yüzyılın

ilk çeyreğinde *bilimsel araştırma* üniversitenin temel işlevleri arasında yer almaya başladı. İlk Almanya’da 1810 yılında kurulan Berlin Üniversitesi’nde başlayan (Eşme 2014: 188) bu işlevsel değişim ve dönüşümle birlikte *Ortaçağ ve Yeniçağ üniversitelerinden Yakınçağ üniversitelerine* geçiş evresine girildi. Yakınçağ’da yaşanan bu geçiş evresinin hemen sonrasında üniversiteler hızla modernleşerek yayılma aşamasına erişti. Türkiye’imizde üniversite kurma konusu ilk kez Osmanlı’nın yenileşme-batılılaşma döneminde 1840’larda gündeme geldi ve böyle bir kurum ilk kez 1860’larda açıldı. Bu kurum 1870’lerde iki kez yapılandırıldıktan sonra 1880’lerin başlarında kapandı ve 1900 yılında *Dar’ül Fünun-i Osmanî* adıyla yeniden açıldı. 1920’lerde Cumhuriyetin *Darülfünun* olarak devraldığı bu kurum 1933’te kapatılarak bugünkü anlamda yeni bir üniversite yapılanmaya gidildi ve yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu (Eşme 2008: 483).

Ülkemizde *bilim* alanı üniversiteleşme sürecindeyken *sanat* alanı *akademileşme* sürecine girdi. Bu bağlamda 1882’de kurulup 1883’te açılan *Sanayi-i Nefise Mektebi* Cumhuriyetin ilanından beş yıl sonra 1928’de *Güzel Sanatlar Akademisi*’ne dönüştürüldü. Ondandır beş-altı yıl sonra *müzik ve sahne sanatları* alanında da *akademileşme* gündeme geldi ve 1934’te *Millî Musiki ve Temsil Akademisi* kuruluş yasası çıkartıldı. Ancak bu yasa ne yazık ki yaşama geçirilemedi. On yıl sonra 1944’te *teknik* alanında üniversite yapılanmaya gidilerek *Yüksek Mühendis Mektebi*’nden dönüştürülen İstanbul Teknik Üniversitesi kuruldu, onu iki yıl sonra 1946’da bu kez *bilim*

alanında *Ankara Üniversitesi'nin* kuruluşu izledi. Bu arada Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1930'lu yılların sonlarında ülkemizin üçüncü bilim üniversitesinin Van'da kurulmasını istediye de bu istek ancak 1980'lerin başlarında gerçekleşebildi. 1970'lerde Ege Üniversitesi *Güzel Sanatlar Fakültesi* kuruldu. 1982'te tüm *sanat, müzik ve spor* yükseköğretim kurumları üniversitelere bağlandı. Hemen ardından 1984'te Bilkent Üniversitesi *Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi* kuruldu. On yılsonra 2004'te bir üniversitemiz sanat ağırlıklı yapısal özelliği nedeniyle *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi* adını aldı. Böylece ülkemizde *bilim üniversiteleri, teknik üniversiteleri ve sanat üniversiteleri* dönemine girilmiş oldu. Bütün bu gelişmelerin bir sonucu olarak günümüzde *bilim, teknik, sanat, spor ve felsefe* alanları üniversiter yapı ve işleyiş içinde kapsanmış bir durumda bulunmaktadır.

Genel üniversitelerden alan üniversitelere yöneliş

Dünyada ve Avrupa'da üniversiter sistem oluşumu ilkönce **Felsefe üniversiteleri** olarak başladı, onu **Genel üniversiteler** izledi, ardından **Bilim** üniversiteleri, sonraları **Teknik** üniversiteleri, daha sonraları **Sanat** üniversiteleri ve hatta yer yer **Spor üniversiteleri** olarak açılım ve gelişim gösterdi. Son zamanlarda bunlara **Müzik ve Sahne Sanatları** üniversiteleri eklendi. Öbür yandan **Kültür** üniversitesi, **Ekonomi** üniversitesi, **Ticaret** üniversitesi gibi yapılanmalarla daha da çeşitlendi. Son yıllarda *daha dar alanlı* üniversiteler de önerildi ve oluşturuldu. Böylece dünya artık bir tür **alan üniversiteleri çağına** girmiş görünüyor. Bu bağlamda çağdaş dünyada geçen yüzyılın sonlarından itibaren **müzik yüksekokullarından** ve **müzik akademilerinden müzik üniversitelerine** doğru güçlü bir yönelim ve değişim yaşanıyor. Böylece bir yandan *sanat ve müzik alanının* üniversiter sistem içine girmesi, öbür yandan üniversiter sistemin *sanat ve müzik alanına uygulanması* ile birlikte yapı, kuruluş ve işleyiş olarak *yeni bir üniversite modeli ve yeni bir üniversiter sistem* daha gelişiyor. Ülkemizde de bu doğrultuda giderek güçlenen bir girişim gözleniyor.

Bütün bu olup bitenleri *kökten ve temelden* doğru anlamak, çözümlenmek ve değerlendirmek için üniversitelerimizde **kültürü, sanatı ve müziği yeniden düşünmek** gerekiyor. Bunu yaparken öncelikle Cumhuriyet Türkiye'sinde *kültürün, sanatın ve müziğin Atatürkçe düşün yapısal* temellerini iyi bilmek ve çağdaş insanbilimsel, toplumbilimsel ve ulus bilimsel veriler ışığında doğru yorumlamak gerekiyor. Cumhuriyet Türkiye'sinde kültürün, sanatın

ve müziğin *Atatürkçe düşün yapısal temelleri* her şeyden önce Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün engin öngörüş, Türk ulusunun gerçek *kurtuluş, Cumhuriyetin kuruluş, çağdaşlaşmanın işleyiş ve çağdaş-uygar insanlığın yöneliş* felsefesine dayanır. Bu çok boyutlu düşün yapısal dayanak en kısa, en özlü ve aynı zamanda en kapsamlı adlandırmayla *Atatürk ve Cumhuriyet Felsefesi* olarak algılanır ve nitelenir. Ağırlıklı olarak *Atatürkçe düşünceye* temellenen bu felsefe geçmişten günümüze tüm çağlardan süzülüp damıtılarak oluşan ve günümüzden geleceğe sürekli gelişerek tüm çağları aşması umulan bir *felsefe* olarak bilinir ve anılır. Bu felsefenin kendine özgü bir *kültürel altyapısı* vardır.

Atatürk'e göre Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür

Atatürk, *kültürü* yeni Türkiye'nin temeli olarak görür. Bu görüşle kurduğu devleti "*Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür, yüksek Türk kültürüdür (1933)*" diyerek tanımlar (ABE 2009 C. 26: 267). O'na göre *kültür* gerçek *birey-insan* olabilmenin, *ortak kültür* ise *toplum-ulus* olabilmenin temel koşulu ve ana ögesidir. *Ortak kültür* çağdaş ulusal yaşam biçiminin en temel ve en vazgeçilmez ögesi olarak kabul edilir. Çünkü *ulus* öncelikle bileşenlerinin *ortak kültürüyle*, yani *ulusal kültürüyle* oluşur, gelişir, yükselir. *Ulusal kültürün* çeşitli çığırları vardır. Bunların bir bütünü olan "*Ulusal kültürün her çığırda açılarak yükseltilmesi Türkiye Cumhuriyeti'nin temel dileğidir (1932)*". Ana erek "*ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak (1933)*"tır. Bu erek ulusal kültürümüzün ana parçalarından *ulusal sanat ve ulusal müzik kültürümüz* için de geçerlidir.

Temeli kültür olan *Cumhuriyet* kendine özgü bir yaşam ve yönetim / *yönetilim* biçimidir. Bir yaşam ve yönetim / yönetilim biçimi olarak *Cumhuriyeti* yeğleyen ve yaşayan ulusa *Cumhuriyet ulusu* denir. Bu bakımdan Atatürk'ün "*Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk ulusu denir (1930)*" diyerek tanımladığı *Türk ulusu* bir *cumhuriyet ulusudur*. Buna göre ulusumuz *kimlik* olarak *Türk ulusu, nitelik* olarak *Cumhuriyet ulusudur*. *Cumhuriyet ulusu* kavramı *kimliği* değil, *niteliği* belirtir. Bu kavramla *kimlik* değil, *nitelik* vurgulanır. Cumhuriyeti kuran Türk ulusunun doğasına ve belgisine (şiarına) en uygun kültür *cumhuriyet kültürüdür*. Cumhuriyet kendine özgü bir yaşam biçimi yaratır. Onun yarattığı yaşam biçimine *Cumhuriyet kültürü* denir. *Türkiye Cumhuriyeti* bir *ulus devlet, Cumhuriyet kültürü* bir *ulus kültürüdür*. Bu nedenle *Cumhuriyet kültürünün* öz niteliğini öncelikle *ulus kültür* belirler (Uçan 2008a: 215; 2010: 37).

Atatürk'e göre Cumhuriyet Türkiye'sinde çağdaş kültürün ana bileşenleri

Ulus kültür çağdaştır. Çünkü genel anlamıyla çağdaş, aynı çağda yaşayan ve içinde bulunulan ya da yaşanılan çağın tutumuna, anlayışına, koşullarına veya gereklerine uygun olan demektir (TDK 1988: 268; 2005: 381). Bu bakımdan **çağdaş kültür**, içinde bulunulan çağın gereklerine göre oluşup gelişen *yeni kültürün* yanı sıra geçmişten süzülüp gelerek içinde bulunulan çağa ulaşan ve uyan, ulaşım uyduğu çağda işlevsel varlığını ve etkililiğini sürdüren, çağın gereksinimlerini karşılayan ve geleceğe uzanma gücü taşıyan *eski kültürü* de kapsar. Öyleyse çağdaş kültür *geçmiş kültür* ile *gelecek kültür* arasında, öncekiindeki kökleri ve sonrakindeki uzanımlarıyla en geçerli *günümüz kültürü* olarak bir köprü işlevi görür (Uçan 2006: 52). Bu işleviyle çağdaş kültür, *geçmiş kültüre dayalı ve gelecek kültürü hazırlayıcı* bir konumda bulunur ve bu konumuyla kendine özgü bir *kültürel bütünlük ve süreklilik* sağlar.

Atatürk "*temeli kültürdür, yüksek Türk kültürüdür*" dediği Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken öne çıkardığı *kültürün çağdaş anlamının ve işlevlerinin* tam bilincindedir. Bu bilinçtedir ki çağdaş kültürün ana bileşenlerini **insan** odaklı ve **yaşam** eksensiz *spor, bilim, teknik, sanat ve felsefe* olarak belirler. **Yaşam bilgisi** temelli çağdaş yaşamda kültürün ana bileşenlerinden **Sporu** sağlam bedenli/sağlam kafalı olmayı ve sağlıklı yaşamayı sağlayıcı, **Bilimi** yaşamda en gerçek ve en güvenilir yol gösterici, **Tekniği** yaşamı en etkili ve en kullanışlı kolaylaştırıcı, **Sanatı** ulusun ve bireyin başlıca insanca yaşam damarlarından biri olarak nitelendirir. **Felsefeyi**, bunları yaşamın gerekleri ile bireyin ve toplumun gelişmesi doğrultusunda birbiriyle buluşturan, bağdaştıran, birleştiren-kaynaştıran ve bütünlüştiren bir genel *akılcı düşünme, gerçekçi değerlendirme ve yararcı kılma yolu / yöntemi* olarak görür. **Müziği** ise güzel sanatlar içinde en çabuk ve en önde götürülmesi gereken dal olarak belirler.

Atatürk bunların tümünü çağdaşlaşma sürecinde, başka bir deyişle çağdaş anlamda uygarlaşma *sürecinde* bir *bütün* olarak işe koşar, kullanır ve değerlendirir. Yaşamı ve görevleri boyunca böyle davranmayı *ilke* edinir (Uçan 2005c: 155, 258, 330; 2008a: 229; 2010: 38).

Atatürk'e göre Cumhuriyet Türkiye'sinde kültür ile eğitimin iç içe bütünlüğü

Atatürk "*Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür, yüksek Türk kültürüdür*" derken, dolaylı ve örtülü olarak "*Türkiye*

Cumhuriyetinin temeli eğitimidir, yüksek Türk eğitimidir" de demek istiyordu. Çünkü O'nun genel görüş ve anlayışına göre, *kültür* ile *uygarlık* gibi, *kültür* ile *eğitim* de birbirleriyle *iç içe bir bütündür*, *kültür* derken *eğitim* de kapsanır ve içerilir. Nitekim yönetim döneminin son evresini oluşturan 1934-1938 yılları arasında *T.C. Eğitim Bakanlığı'nın* adı "*T.C. Kültür Bakanlığı*" idi. Bu bakımdan O'nun ünlü özdeyişini Atatürkçe bir açıklamayla "*Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültür ve eğitimidir, yüksek Türk kültürü ve eğitimidir*" biçiminde ifade etmek de olanaklıdır. Atatürk'ün yaşama gözlerini yumup sonsuzluğa uğurlanmasından sonra ilgili bakanlığın adı yeniden *T.C. Eğitim Bakanlığı* olarak değiştirildi. Bu kez *eğitim* derken *kültür* de kapsanıyordu. Bu anlayış ve yaklaşım giderek bir alış ve gelenek hâline geldi. Atatürk'ün öngörüş, Türk ulusunun gerçek *kurtuluş*, Cumhuriyetin *kuruluş*, çağdaşlaşmanın *işleyiş* ve çağdaş-uygar insanlığın *yöneliş felsefesiyle* tutarlı çağdaş ulusal Türkiye'nin bir *kültür ülkesi*, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir *kültür cumhuriyeti*, Türk ulusunun bir *kültür ulusu* ve Türk bireyinin bir *kültür bireyi* olması erekleniyordu. Bu erek doğrultusunda yasal ve yapısal düzenlemeler yapıldı, kurumlar ve kuruluşlar oluşturuldu, izlenceler ve yönergeler geliştirilip uygulandı, çalışmalar ve etkinlikler gerçekleştirildi.

Atatürk'e göre Cumhuriyet Türkiye'sinde kültürel-sanatsal-müziksel çağdaşlaşma

atatürk'e göre *kültürel çağdaşlaşma* kısaca "*ulusal kültürümüze çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak*"tır. Buna kuşkusuz çağdaş uygarlaşmada denilebilir. Bu bağlamda **kültürel çağdaşlaşma**, ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlığın gerektirdiği *yapıya ve niceliğe-niteliğe* kavuşturma, *düzeğe* erişirme ve o düzeyin üstüne çıkarma sürecidir. Bu da ancak çağın gerekli kıldığı topyekün kültürel uygarlaşmayla olanaklıdır. Özü **Türk kalarak çağdaşlaşma** olan bu süreç doğal olarak *sanatı* ve *müziği* de kapsar. Atatürk, Türk kültürünü çağdaşlaştırırken "*Türk kalmaya gayret edeceğiz* (1929)" diyerek *Türk kalarak çağdaşlaşma* ilkesini vurgulamıştı. Her alanda çağdaşlaşırken "*dünyanın her türlü biliminden, buluşlarından ilerlemelerinden yararlanmak, fakat asıl temeli kendi içimizden bulup ortaya çıkarmak*" ve "*bu temel üzerinde çalışmak gerektir* (1923)" demişti. Bunun yanı sıra "*Türk çocuğu atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde güç bulacaktır* (1930)" diyerek geçmiş kültürü, sanatı ve müziği bilmenin günümüz kültürü, sanatı ve müziğinde yeni atılımlar için çok önemli bir güç ve esin kaynağı olduğuna dikkati çekmişti.

Atatürk ve Türkiye'nin kültürel-sanatsal-müziksel çağdaşlaşmasında ilkeler ve ölçütler

Atatürk'ün ulusumuz ve ülkemizi için öngördüğü çağdaşlaşma sürecinde *kültürel, sanatsal ve müziksel* çağdaşlaşmaya ilişkin görüşleri biri *temel*, öbürleri ona dayalı veya onun üzerine kurulu şu *on ilke ve ölçüte* odaklanır (Uçan 2005b: 320; 2005c: 232; 2008a: 256-257; 2010: 40; 2013a: 117):

T. *Temelde Yaşamsallık.*

1. Özde Ulusallık,
2. *Biçimde* Anlaşılabilirlik,
3. *Kapsamda* Özgürlük,
4. *Anlatımda* Özgünlük,
5. *Yöntemde* Çağdaşlık,
6. *Teknikte* Çağcılık,
7. *Nitelikte* Evrensellik,
8. *Yaşayışta* Bütünsellik,
9. *Düzeyde* Çağdaş Uygarlık.

Bu ilkeler ve ölçütler bir bütündür. Bu bütün içinde her ilke ve ölçüt ayrı bir anlam, önem ve değer taşır. Genel olarak *kültürel-sanatsal-müziksel çağdaşlaşmada başarı*, bu ilke ve ölçütlere ne denli temellenildiği ve dayanıldığına, bu ilke ve ölçütlerden ne derece kaynaklanıldığı, yönlendiği ve kılavuzlanıldığına, kısacası bu ilke ve ölçütlere ne kadar uyulduğuna veya uyulabildiğine bağlıdır. Bu uyulumun Türk kültüründe, sanatında ve müziğindeki durumu ve görünümü ayrıca irdelenmeye değer.

Kültürde, sanatta ve müzikte çağdaşlaşırken çağdaş uygarlıkla ilişkiler

Atatürk'ün öngörüş, Türk ulusunun gerçek *kurtuluş*, Cumhuriyetin *kuruluş*, çağdaşlaşmanın *işleyiş* ve çağdaş-uygar insanlığın *yöneliş felsefesine* göre kültürde, sanatta ve müzikte çağdaşlaşırken çağdaş uygarlıkla ilişkiler *düzenlilik* ve *süreklilik* gösterir ve şöyle sıralanır (Uçan 2006: 52; 2008a: 258; 2010: 49):

Çağdaş uygarlığa;

- (1) Duyarlı ve ilgili olma,
- (2) Bilgili ve bilinçli yönelme,
- (3) Eleştirel ve seçici açılma,
- (4) Tam girme ve etkin katılma,
- (5) Yapıcı ve kalıcı biçimde konuşlanma-yerleşme,
- (6) Ongun, saygın ve seçkin bir üye olma,

- (7) Yaratkan ve üretken bir ortak-paydaşdurumuna gelme,
- (8) İleri düzeyde erişme ve sonunda
- (9) Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma, ilerisine-ötesine geçme.

Bu ilişkiler bütünü içinde *kültürel-sanatsal-müziksel çağdaşlaşma açık uçlu bitimsiz bir süreçtir.*

Cumhuriyet insanının yapısı, gereksinimleri, arayışları ve kültür-sanat-müzik eğitimi

Atatürk'ün öngördüğü kültürel, sanatsal ve müziksel çağdaşlaşmada cumhuriyet ulusunun bireyleri olan cumhuriyet insanının kilit bir yeri ve rolü vardır. Bu yer ve rol, cumhuriyet insanının yapısında, gereksinim ve arayışlarında kendini açıkça belli eder.

Cumhuriyet insanının yapısı

Bu yapıdan söz ederken önce *insan* kavramına ve olgusuna kısaca değinelim. İnsan *canlı-tinsel, toplumsal ve kültürel* bir varlıktır. Başka bir deyişle *insan biyo psikik ve sosyokültürel* bir varlıktır. İnsanın bu çok boyutlu varlık yapısı onun *temel niteliğini* belirler. Bu niteliğine bağlı olarak *insan devinışsel, duyuşsal, bilişsel ve sezışsel davranışlarıyla bir bütündür.* İşte bu temel niteliğiyle *insan*, çok boyutlu varlık ve davranış yapısının bir bütünü ve bileşkesidir. Bu *bütünsel-bileşkesel yapı*, kültür temelli *Türkiye Cumhuriyetini* kuran, *cumhuriyet ulusunun* bireyleri olan *cumhuriyet insanına* çok yaraşır ve yakışır. Atatürk'ün engin öngörüş, Türk ulusunun gerçek *kurtuluş*, Cumhuriyetin *kuruluş*, çağdaşlaşmanın *işleyiş* ve çağdaş-uygar insanlığın *yöneliş felsefesine* göre *Cumhuriyet insanı*, yapısı, yaradılışı ve yaşayışı gereği birtakım gereksinimler ve arayışlar içindedir. Bu gereksinimler ve arayışlar çok ve çeşitlidir.

Cumhuriyet insanının temel gereksinimleri ve kültür-sanat-müzik eğitimi

Cumhuriyet insanının temel gereksinimleri sırasıyla şunlardır (Uçan 2008a: 218; 2010: 26):

- (1) Ülkesinde ve dünyada sağlıklı-esenlikli, bakımlı-korumumlu-barınımı ve güvenli yaşama.
- (2) Yaşamını olabildiğince en iyi bir biçimde düzenleme ve sürdürme.
- (3) Bilgili ve bilinçli, düzenli ve dengeli, uyumlu ve başarılı, doyumlu ve mutlu bir yaşam geçirme.

- (4) Yaşamını olabildiğince iyileştirme ve yetkinleştirme, gerektiğinde değiştirme ve dönüştürme.
- (5) Bunlar için gücünü ve yeteneklerini harekete geçirme, kullanma, artırma ve geliştirme.
- (6) Bu yolda gerekli her türlü fırsat ve olanaklara sahip olma ve bunlardan etkilice yararlanma.
- (7) Kimlikli ve kişilikli, özgüvenli ve onurlu olarak kendini geliştirme, gerçekleştirme ve aşma.
- (8) Bütün bu nitelikleriyle çevresinde ongun, saygın ve sevgin bir konuma sahip olma.

Cumhuriyet insanı bu gereksinimlerin önemli bir bölümünü *kültür, sanat ve müzikle, kültür, sanat ve müzik eğitimiyle* giderir. Etkili ve verimli giderim bu eğitimin güçlü olmasını gerekli ve zorunlu kılar.

Cumhuriyet insanının ana/temel arayışları ve kültür-sanat-müzik eğitimi

Cumhuriyet insanı gereksinimlerini karşılamak veya gidermek için çabalar, bir şeyler yapar ve bu bağlamda çeşitli, çok yönlü, çok boyutlu *arayışlar* içine girer. Bu süreçte ilkin yaşamak için ilk gerekli ve zorunlu olan *temel-genel-günlük/gündelik yaşam bilgisiyle* donanır. Ancak bir süre sonra bu bilgi/donanım, gereksinimleri karşılamaya, gidermeye yetmez. Bunun farkına, bilincine varan cumhuriyet insanı artık bu bilgiyle yetinmeyip onun ötesine geçerek birtakım *başka arayışlar* içine girer.

Cumhuriyet insanının *temel ve ana arayışları* genel olarak **altı boyutta** gerçekleşir (Uçan 2008a: 219-220; 2010: 28; 2013a: 112-113):

T. İlk Gerekliliği ve İlk Zorunluyu arayış.

Bu arayıştan *Yaşam Bilgisi* doğar.

1. *Sağlamlığı ve Sağlıklılığı* arayış.
Bu arayıştan *Spor* doğar. Bu *arayış Spor* doğurur.
2. *Gerçeği ve Doğruyu* arayış.
Bu arayıştan *Bilim* doğar. Bu *arayış Bilimi* doğurur.
3. *Kolaylığı ve Kullanışlılığı* arayış.
Bu arayıştan *Teknik* doğar. Bu *arayış Tekniği* doğurur.
4. *Özgünü ve Güzeli* arayış.
Bu arayıştan *Sanat* doğar. Bu *arayış Sanatı* doğurur.
5. *Yararlıyı ve İyiyi/Değerliyi* arayış.
Bu arayıştan *Felsefe* doğar. Bu *arayış Felsefeyi* doğurur.

Cumhuriyet ülkesinde her insan az çok bu temel ve ana arayışlar içindedir. Çünkü *insan gerçek anlamda bu temel-ana arayışlarıyla insanlaşır*. Bunlara **insani insanlaştıran arayışlar** denir. Bunlardan **sanat, insani en insanlaştıran alandır**. Bu arayışlar birbirlerinden kopuk değildir, birbirleriyle bağlantılı ve etkileşimlidir; birbirlerini destekler,

kolaylaştırır, tamamlar ve bütünler. Böylece insan yaşamında **zorunlu, sağlıklı, kullanışlı** ile **iyi, doğru, güzel** arasında çok sıkı bir bağ oluşur.

Gerçek bir Cumhuriyet insanının arayışları hiç *durmaz ve bitmez, yaşam boyu sürer*. Bu arayışların gerçekleştiği alanlardan biri *kültür-sanat-müzik*dir. Bu alandaki arayışlarda başarılı olabilmek için *kültür, sanat ve müzik eğitimi* gerekli ve zorunludur.

Cumhuriyet insanının ana bilgi alanları ve kültür-sanat-müzik eğitimi

Cumhuriyet insanı söz konusu temel-ana arayışlarının sonunda şu *temel ve ana bilgi alanlarına* erişir (Uçan 2008a: 219-220; 2010: 29; 2013a: 114):

(T) *Yaşam Bilgisi* (ilk gereklinin ve ilk zorunlunun bilgisi),

- (1) *Spor* (sağlamlığın ve sağlamlılığın bilgisi),
- (2) *Bilim* (gerçeğin ve doğrunun bilgisi),
- (3) *Teknik* (kolaylığın ve kullanışlılığın bilgisi),
- (4) *Sanat* (özünlüğün ve güzelin bilgisi),
- (5) *Felsefe* (yararlılığın ve iyinin/değerlinin bilgisi).

Cumhuriyet insanının yaşamında *yaşam bilgisi, spor, bilim, teknik, sanat ve felsefe* işte bu arayış ve buluşların birer ürünü, alanı ve sürecidir. Bunlar *insanca yaşama, gelişme, yetiştirme, çalışma, kendini gerçekleştirme ve aşma* süreç, ürün ve alanlarıdır. Her birinin insan ve ulus yaşamında ayrı bir yeri-önemi ve kendine özgü bir işlevi vardır. Hiçbiri diğerlerinin yerini alamaz-tutamaz, yerine geçemez, işlevini göremez ve yerine getiremez. Cumhuriyet insanının ana bilgi alanları arasında *kültür, sanat ve müzik* çok önemli bir yer tutar. Bu yer *kültür-sanat-müzik eğitimiyle* daha etkili, verimli ve yararlı bir nitelik kazanır.

İnsansal arayışlarda, bilgiye erişmede ve bilgiyi kullanmada başarının yolu: eğitim

Cumhuriyet insanının arayışlarında, bilgiye erişmesinde ve eriştiği bilgiyi kullanmasında başarılı olmasının en güvenli, etkili ve verimli yolu *eğitimdir, eğitimden geçer*. Ana bilgi alanlarına göre çağdaş eğitim aşağıdaki *altı ana kolda* tasarlanır, gerçekleşir (Uçan 2008a: 221; 2010: 31; 2013a: 117-118):

T. *Yaşam* Eğitimi.

1. *Beden/Spor* Eğitimi,
2. *Bilim* Eğitimi,
3. *Teknik* Eğitimi,
4. *Sanat* Eğitimi,
5. *Felsefe* Eğitimi.

İnsanın bu ana bilgi alanlarına ilişkin eğitimi Atatürk'ün çağdaş kültür anlayışında tam bütünleşir. Çağdaş eğitim bunların tümünü *oranlı, dengeli ve uyumlu bir bütün* olarak kapsamak durumundadır.

10. Cumhuriyet insanının ve ulusunun yaşamında kültürün-sanatın-müziğin işlevleri

Cumhuriyet insanının-ulusunun yaşamında kültürün-sanatın-müziğin genel işlevleri

Cumhuriyet yaşamında kültürün, *sanatın ve müziğin genel işlevleri* denilince bireyin, toplumun-ulusun ve insanlığın yaşamında kültürün-sanatın-müziğin üstüne düşen görev, yüklenen sorumluluk, gördüğü-yaptığı iş, oynadığı rol, gösterdiği önemli etki, bulunduğu anlamlı katkı ile sağladığı anlamlı destek ve yarar anlaşılır. Cumhuriyet ülkesinde kültürün-sanatın-müziğin insan ve ulus yaşamındaki *genel işlevleri yedi ana kümede* toplanır (Uçan 2005a: 21-32; 2005b: 292-293; 2010: 65-66; 2013a: 118):

1. *Bireysel* işlevler,
2. *Toplumsal* işlevler,
3. *Sosyokültürel-Sosyoestetiksel* işlevler,
4. *Sağaltımsal* işlevler,
5. *Siyasal* işlevler,
6. *Ekonomisel* işlevler,
7. *Eğitimsel* işlevler.

Cumhuriyet ulusunda ve ülkesinde kültürün, sanatın ve müziğin bu genel işlevleri birbirleriyle sınıksız ilişkilidir. Bunların en temelde olanı kuşkusuz *bireysel işlevlerdir*. Buna *fizyobiopsişik* işlevler de denir. Bu en temel işlevler olmaksızın ya da gerçekleşmeksizin öbür işlevler olmaz ve gerçekleşmez. Öte yandan *eğitimsel işlevler* öbürleriyle çok sıkı ilişkiler içinde olup *bireysel, toplumsal, sosyokültürel-sosyoestetiksel, sağaltımsal, siyasal ve ekonomisel* işlevlerin bilinçli, düzenli, etkili, verimli ve yararlı bir biçimde gerçekleşmesini ve gelişmesini sağlar. Bu gerçekleşme ve gelişmeyi sağlayıcı *tüm kültürel-sanatsal-müziksel öğrenme-öğretme süreçlerini ve etkinliklerini* kapsar. Bu bakımdan cumhuriyetçi insan, ulus ve ülke yaşamında eğitimsel işlevlerin çok ayrı ve önemli bir yeri vardır.

İnsan ve ulus yaşamında kültürün sanatın ve müziğin eğitimsel işlevleri

İnsan ve ulus yaşamında kültür, *sanat ve müzik*, özü itibariyle *eğitsel* bir nitelik taşır. Bu nedenle öteden beri kültüre, sanata ve müziğe çok çeşitli *eğitimsel işlevler* yüklenir. Kültürün, sanatın ve müziğin *eğitimsel işlevleri*

denilince bireyin, toplumun / ulusun ve insanlığın eğitiminde kültürün, sanatın ve müziğin üstüne düşen görev, yüklenen sorumluluk, gördüğü-yaptığı iş, oynadığı rol, gösterdiği önemli etki, bulunduğu anlamlı katkı ile sağladığı anlamlı destek ve yarar anlaşılır. Cumhuriyet ulusunda ve ülkesinde kültürün, sanatın ve müziğin eğitimsel işlevleri *altı ana kümede* toplanır (Uçan 2005a: 30-32; 2005b: 393-394; 2008a: 252-253; 2013a: 119):

1. Eğitim *boyutu* olma işlevi:
Kültür, sanat ve müzik bir *eğitim boyutudur*.
2. Eğitim *içeriği* olma işlevi:
Kültür, sanat ve müzik bir *eğitim içeriğidir*.
3. Eğitim *aracı-gereci* olma işlevi:
Kültür, sanat ve müzik bir *eğitim aracı-gerecidir*.
4. Eğitim *yolu-yöntemi* olma işlevi:
Kültür, sanat ve müzik bir *eğitim yolu-yöntemidir*.
5. Eğitim *ortamı* olma işlevi:
Kültür, sanat ve müzik bir *eğitim ortamıdır*.
6. Eğitim *alanı* olma işlevi:
Kültür, sanat ve müzik bir *eğitim alanıdır*.

Söz konusu işlevlerin insan yaşamındaki vazgeçilmez yeri ve önemi nedeniyledir ki kültür, sanat ve müzik insanlık tarihinin en eski çağlarından beri *belirgin* bir eğitim boyutu, *anlamlı* bir eğitim içeriği, *kullanışlı* bir eğitim aracı-gereci, *etkili* bir eğitim yolu-yöntemi, *elverişli* bir eğitim ortamı ve önemli bir eğitim alanıdır. Bu nedenlerle günümüzün gelişkin ülkelerinde kültür-sanat-müzik eğitimine ilişkin tasarlama, uygulama, düzenleme ve örgütlemeler; bunlarla ilgili kuruluş ve işleyişler çok ciddi yürütülür.

Öbür yandan *sanat ve müzik* özü itibariyle *eğitsel* niteliğinin yanı sıra çok güçlü bir *sağaltsal* nitelik de taşır. Bu bakımdan sanata-müziğe *eğitimsel* işlevlerinin yanı sıra *sağaltımsal* işlevler de yüklenir. Bu nedenledir ki *sanatın-müziğin eğitimsel* işlevleri çoğu kez *sağaltımsal* işlevleriyle birlikte ve iç içedir. Bu öylesine bir birlik-telik ve iç içeliktir ki çoğu durumlarda çoğu kez *sanatın-müziğin* eğitimsel işlevleri ile sağaltımsal işlevlerini birbirinden ayırt etmek çok zorlaşır, *hatta kimi durumlarda olanaksızlaşır*.

Çağdaş insan ve ulus yaşamında kültürün, sanatın ve müziğin genel ve eğitimsel işlevleri kültür, sanat ve müzik eğitimini *haklı, gerekli, zorunlu ve vazgeçilmez* kılar. Bu işlevler okullarda kültür, sanat ve müzik eğitiminden ne denli çok yararlanılabileceğini gösterir. Kültürün-sanatın-müziğin eğitsel özü ve eğitimsel işlevleri okul yaşamında karşılaşılan *birçok sorunu azaltma, giderme ve yok etmede* çok yönlü, geniş kapsamlı, çok seçenekli fırsat ve olanaklar sağlar. Bunlar okullardaki *kültür, sanat ve müzik dersleri, kolları-kulüpleri ve etkinliklerinde* çok farklı biçimlerde bo

yutulandırılır, içeriklendirilir ve kullanılır. Okul dışında olduğu gibi okulda da öğrenciler özellikle *kültür, sanat ve müzikle yaşama tutunur*.

Cumhuriyet ulusunda sanat ve müzik eğitiminin üç ana türü

Cumhuriyet ulusunda sanatın ve müziğin çok yönlü eğitimsel işlevleri farklı tür ve düzeylerde sanat ve müzik eğitimi gerekli ve zorunlu kılar. İnsanın sanat ve müzik eğitimi kendine özgü bir *bütün* olmakla birlikte kendi içinde çeşitli kollara ve her kol içinde çeşitli dallara ayrılır. Ancak kolu ve dalı ne olursa olsun sanat ve müzik eğitimi, temelde **genel** (*herkes*), özenen (*amatör*) ve **mesleksel** (*profesyonel*) olmak üzere üç ana kitleye, üç ana amaca ve üç ana işleve yönelik olarak düzenlenip gerçekleştirilir. Böyle olmasının en temelinde *insan-sanat-müzik ilişkisi* nin *genel*, özenen ve *mesleksel* olmak üzere üç ana boyutlu ve düzeyli, üç ana katmanlı ve aşamalı ya da üç ana basamaklı olması yatar. Sanat ve müzik eğitimine ilişkin düzenleme, planlama ve uygulamalar bu üç ana ilişkinin, üç ana kitlenin, üç ana amacın ve üç ana işlevin daha çok hangisine yönelik ise ona göre bir nitelik ve nicelik kazanır. Böylece sanat ve müzik eğitimi yönelik olduğu üç ana ilişki *biçimine*, üç ana kitleye, üç ana amaca ve üç ana işleve göre şu üç ana türe ayrılır (Uçan 2005b: 30-33, 394-396; 2008a: 223-225; 2013a: 120):

- (1) **Genel** Sanat ve Müzik Eğitimi,
- (2) Özenen Sanat ve Müzik Eğitimi,
- (3) **Mesleksel** Sanat ve Müzik Eğitimi.

(1) **Genel sanat-müzik eğitimi**, ulusu oluşturan bireylere sağlıklı, dengeli ve nitelikli bir *insanca yaşam ve gelişim* için gerekli *genel ortak sanat-müzik* kültürü, kimliği ve kişiliği kazandırmayı amaçlar. Herkese *gerekli ve zorunlu*dur. Ayrımsız her yerde, her yaşta, *herkese yöneliktir*.

(2) Özenen sanat-müzik eğitimi, sanatın-müziğin bir kolunu veya dalını özgürce yoğunlaşım ve düşünleşim alanı olarak seçen bireylere etkin bir sanatsal-müziksel katılım ve doyum sağlamak, bunu olabildiğince sürdürmek ve geliştirmek için gerekli sanatsal-müziksel davranışlar kazandırmayı amaçlar. Yoğun ve düşkü (*hobi*) olarak sanat-müzik yapmak isteyenler için *gerekli ve seçmelidir*. Bu nedenle sanata-müziğe özenence (*amatörce*) ilgili, gönüllü, istekli ve yatkın olanlara yöneliktir.

(3) **Mesleksel sanat-müzik eğitimi**, sanatın-müziğin bir kolunu, dalını veya sanatsal-müziksel bir işi *uğraş* olarak seçenlere o uğraşın gerektirdiği sanatsal-müziksel davranış-yeterlik, donanım-birikim ve deneyimleri kazandırmayı amaçlar. Sanatta ve müzikte *meslek* sahibi veya

uzman olmak isteyenler için *gerekli ve zorunludur*. Bu nedenle sanata ve müziğe olağandan ve özengenden *ileri düzeyde ilgili-istekli, yetenekli ve kapasiteli olanlara yöneliktir* (Uçan 2005b: 31-33).

Sanat ve müzik eğitiminin bu üç ana türü arasında belli ortak temel noktalar, benzerlikler ve sıkı ilişkiler bulunmakla birlikte amaç, işlev, yapı, işleyiş ve bunlarla bağlantılı nitelik ve nicelik olarak oldukça farklı özellikler vardır. *Cumhuriyet ulusunda*-ülkesinde bu üç tür sanat-müzik eğitiminin üçü de gereklidir.

Cumhuriyet okul eğitiminde genel sanat ve müzik derslerinin başlıca özellikleri

Cumhuriyet Türkiye'sinin okullarında *genel sanat ve müzik eğitimi amaçlı/işlevli derslerin belli özellikleri* vardır. Atatürk'ün engin öngörüş, Türk ulusunun gerçek *kurtuluş*, Cumhuriyetin *kuruluş*, çağdaşlaşmanın *işleyiş* ve çağdaş-uygar insanlığın *yöneliş* felsefesine uygun *genel sanat ve müzik eğitimi* genel eğitim amaçlı-işlevli *okullarda* her öğrenci için *gerekli ve zorunludur*. Genel Sanat-Müzik Derslerinin kapsam olarak biri temel, öbür altısı ona dayalı **yedi ana özelliği** vardır (Uçan 2008a: 254; 2013a: 122). Buna göre *Genel Eğitim amaçlı-işlevli Sanat-Müzik* dersleri bir

- (T) *Yaşam* dersidir, (T) *Sanatsal-Müziksel yaşam* eğitimidir,
- (1) *Anlatım* dersidir, (1) *Sanatsal-Müziksel anlatım* eğitimidir,
- (2) *Beceri* dersidir, (2) *Sanatsal-Müziksel beceri geliştirme* eğitimidir,
- (3) *İçerik* dersidir, (3) *Sanatsal-Müziksel içeriklenme-içeriklendirme* eğitimidir,
- (4) *Kültür* dersidir, (4) *Sanatsal-Müziksel kültürleme-kültürlenme-kültürleşme* eğitimidir,
- (5) *Uygurluk* dersidir. (5) *Sanatsal-Müziksel uygurlaşma-uygurlaştırma* eğitimidir.
- (6) *İnsanlık* dersidir. (6) *Sanatsal-Müziksel insanlaşma-insanlaştırma* eğitimidir.

Sanat ve müzik dersi bunların tümüdür. *Sanat ve müzik eğitimi* bunların tümüdür.

Bu özellikler *insan-yaşam, uygurluk-kültür* ve *kültür-sanat-müzik kavram ve olguları bağlamında* birbirinden kopmaz, ayrılmaz bir bütündür. Atatürk'ün önderliğindeki **Türk sanat ve müzik eğitimi devriminde** genel *Sanat-Müzik* dersleri *bu özellikleri bütünüyle taşıır* duruma gelmeye başlamıştır.

Bu özellikleri nedeniyle genel *Sanat-Müzik* dersleri hem *ana eksen [mihver] dersin yörüngesinde konumlu* ve ona *bağlı*, hem kendi eksenini üzerine *oturtulu*, hem de diğer derslerle *ilişkilidir*. Bunun doğal bir sonucu olarak da *kafa*,

el ve gönül işbirliğine dayanır. İnsanın *devinışsel, duyuşsal, bilişsel* ve *sezişsel* davranış bütünlüğüne temellenir ve onu geliştirmeye yönelir. Böylece *kapsam* olarak *altı boyutlu, davranış* olarak *dört boyutlu bütünsel-tümel* bir işlev görür. Bu bakımdan genel eğitim amaçlı-işlevli *Sanat-Müzik* derslerinin öbür derslere göre ayrıcalığı bir konumu vardır. Ne var ki bu dersler çoğun *"bir ifade [anlatım] dersidir"* denilip öbür boyutları göz ardı edilerek âdeta *tek boyutlu* bir ders durumuna düşürülmüştür.

11. Cumhuriyet Türkiye'sinde sanat ve müzik eğitiminin ulusal sanat-müzik temeli

Cumhuriyet Türkiye'sinde sanat eğitiminin temeli *Türk ulusal sanatı* ya da kısaca *Türk sanatı*dır. *Türk sanatı* kendine özgü çok *boyutlu bir bütündür*. Bu bütün birtakım ana ve alt kol, dal ve türlerden oluşmaktadır. Cumhuriyetimizin *kültür-sanat-müzik devrimi*yle birlikte Türk sanatının her ana koldaki ana türleri yeni bir oluşum, gelişim ve yapılanım içine girmiştir. Bu süreçte yeni türler oluşmuş, ana türler alt türlere ayrılmıştır. Günümüzde *Türk sanatı-müziği* çeşitli biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Tarihsel gelişim süreci de göz önüne alınarak yapılan çok yönlü, uzun süreli ve kararlı bir çalışma sonucunda yeterince geniş kapsamlı bir *genel sınıflandırma* ortaya çıkmıştır. Bu sınıflandırmaya göre günümüzde Türk sanatı-müziği şu **altı ana tür-ulamı** kapsamaktadır (Uçan 2005b: 278; 2005c: 164, 199-201, 228; 2008b: 15-16):

- (1) *Temel Türk Sanatı-Müziği* [Elementer Türk Sanatı - Müziği],
- (2) *Geleneksel Türk Halk Sanatı-Müziği*,
- (3) *Geleneksel Türk Seçkinler Sanatı-Müziği*,
- (4) *Çağdaş [Çağsal] Türk Sanatı-Müziği*,
- (5) *Popüler Türk Sanatı-Müziği* [Kitlese/Yığınsal Türk Sanatı - Müziği],
- (6) *Öncü Türk Sanatı-Müziği* [Avangart Türk Sanatı-Müziği].

Türk sanat ve müzik eğitimi bunların tümünü *uygun bir oran, denge ve uyum içinde* kapsamayı gerektirmektedir. Üniversitelerimiz bu oran, denge ve uyumu en iyi biçimde sağlamak durumundadır.

12. Sanat ve müzik eğitiminin çevresel, dünyasal ve evrensel sanatlar-müzikler boyutu

Cumhuriyet Türkiye'sinde sanat ve müzik eğitiminin *Türk ulusal sanat ve müzik kültürü* **temelinin** ve **ana boyutunun**

yanı sıra *çevre-komşu-bölge ülke sanatları-müzikleri boyutu* ile *dünya sanatları-müzikleri ve evrensel sanat-müzik boyutları* da vardır. Çünkü hiçbir ülkenin sanatı, müziği *çevre-komşu-bölge ülkelerinin sanatlarından ve müziklerinden kopuk değildir*. Çevre-komşu ülkeler veya bölge ülkeleri arasında var olan çeşitli ilişkiler arasında **sanatsal-müziksel ilişkiler** önemli bir yer tutar. Bu ilişkilerin canlı tutulmasında, sağlıklı yürütülmesinde ve istendik biçimde geliştirilmesinde sanatsal ve müziksel alışverişlere gereksinim duyulur. Bu gereksinim önemli ölçüde *çevre kültürlerarası sanatsal etkinlikler ve sanat eğitimi* yoluyla giderilir. Öbür yandan çağımızda, özellikle de günümüzde ulaşım, iletişim ve etkileşim teknolojisinin baş döndürücü bir hızla gelişmesi, çeşitlenmesi ve yaygınlaşmasıyla dünyanın değişik kıtalarındaki ülkelerin *sanat ve müzikleri* de sanat kültürünün ve eğitiminin bir boyutu durumundadır.

Cumhuriyet Türkiye'sinde sanat ve müzik eğitiminin *uluslararası/evrensel sanat ve müzik boyutu* da gereklidir. Bu nedenle çağdaş Türk sanat-müzik eğitiminde *ana-temel-birincil* öge olan **ulusal sanatımız** ile *çevre-komşu-bölge ve dünya sanatlarının* yanında belirli bir oranda **uluslararası/evrensel sanata** da yer ve önem verilir. Bu sanat *tüm insanlığın ortak duygu, düşünce, devinim, tasarım ve yönelimlerini içerip işleyen* özgür ve özgün *sanatsal çalışmalar* ve seçkin ürünlerden oluşur. Bunlarla uluslararası/evrensel bir iletişim-etkileşim, dolaşım ve paylaşım-paydaşım sağlanır. Bu *boyut* her uygar ülkenin ve ulusun sanat ve müzik eğitiminde *sağlıklı çağdaşlaşmanın ve evrensel bütünleşmenin doğal ve kaçınılmaz bir gereği* olarak kabul edilir. Böylece *ulusal/ülkesel* temelli, *bölgesel / dünyasal* katılımı-katkılı ve *küresel / evrensel* açılımlı bir sanatsal anlayış ve yaklaşım geliştirilir. Bununla sanat eğitiminde *birincil, ikincil, üçüncül* öğelerin buluşup iç içe geçtiği ve birbirleriyle kaynaşıp bütünleştiği bir **bileşke anlayış ve yaklaşım** oluşur. Sanat eğitiminde *kendi ulusal sanatının yanı sıra başka ulusların sanatlarına ve evrensel sanata yer verilmesi* ilgililere *bu sanatları* daha doğru, kolay ve gerçekçi algılama, tanımlama ve değerlendirme olanağı sağlar.

13. Sanat ve müzik kültüründe popülerleşme, elektronikleşme, sanallaşma ve küreselleşme

çağdaş sanat ve müzik yaşamında ve kültüründe *ana türler arasındaki duvarlar* ortadan kalkıyor ve yüzyıllardır süregelen *hiyerarşi* yıkılıyor. Geleceğin sanat-müzik yaşamının ve kültürünün büyük ölçüde, hatta belki tamamen *duvarsız ve hiyerarşisiz* olacağı bekleniyor. Her ana tür *popülerleşme* sürecine giriyor, *elektronikleşme* ve

sanallaşma süreçlerinden giderek daha çok yararlanıyor. Öyle ki geleceğin sanat-müzik yaşamında ve kültüründe *Popülerleşme, Elektronikleşme, Sanallaşma* öne çıkacak üç ana belirleyici gibi görünüyor. **Popülerleşme** şimdiden tüm ana sanat-müzik türlerine yansıyan etkin ve yaygın bir olgu. Artık sanat-müzik türlerini buna göre sınıflandırmak bile söz konusu olabiliyor. Öyleyse geleceğin sanat-müzik kültürçüleri ve eğitimcileri bu konuda yeterince bilinçli, bilgili ve becerili olmak zorundalar. **Elektronikleşme** gibi **Sanallaşma** da olağanlaşmaya başlıyor. Bu nedenle geleceğin *sanatçı, sanat bilimci, sanat teknikçi ve sanat eğitimcileri* yetiştirilirken bunlardan yararlanılması doğal ve kaçınılmaz oluyor. Bu arada *sanat ve müzik* kimi yönleriyle *süreç ve yaşam biçimi* olmaktan çıkarılıp salt ürüne dönüştürülüyor. Ayrıca sanat-müzik yaşamında *gerçek sanat yaşamı (gerçek gerçeklik)* ile *sanal sanat yaşamının (sanal gerçeklik)* birlikte var olması, *gerçek sanat kurumlarının yanı sıra sanal sanat kurumlarının* da yer alması kaçınılmazlaşıyor (Uçan 2013c: 56). Öbür yandan anamalcılığın-sermayeciliğin dayattığı **Küreselleşme** süreci ve **Teknoloji** devrimiyle *kökten bir değişim* ortaya çıkıyor. Bunu baş döndürücü biçimde hızlandıran *elektronik-dijital teknolojiler* ile bunları kullanan *Medya ve Genel Ağ (Internet)* dünyanın birbirinden çok uzak ve değişik sanat kültürlerini birbirine yaklaştırırken, sanat ve müzik ürünlerini üretmede, küresel pazarlara sunmada ve tüketmede neredeyse *tek belirleyici* konumuna geliyor (Okyay 2013: 11, 12).

14. Sonuç ve öneriler

Üniversitelerimizde **kültürü, sanatı ve müziği yeniden düşünürken** aynı zamanda **neler yapılmalı** da ortaya konulmak gerekir. İlk iş olarak *cumhuriyetimizin, ulusumuzun ve insanlığın* öbür değerleriyle birlikte *kültür, sanat ve müzik değerlerine de tam sahip çıkılmalı ve yüksek değer verilmelidir*. Bunun yanı sıra *kültürsüzlüğe, sanatsızlığa ve müziksizliğe* dönük her türlü girişime karşı olunmalı ve karşı çıkılmalıdır.

Cumhuriyetimizin kuruluşundan itibaren ülkemizde çağdaş kültürün ana bileşenleri olarak kabul edilen **Yaşam** temelli **Bilim, Teknik, Sanat, Spor ve Felsefe** devlet, ulus ve birey yaşamında birbirine *eşdeğer ana alanlar* olarak görülmeli, konumlandırılmalı ve işlevlendirilmelidir. Üniversitelerimizde bu alanlara eşit yer, önem ve değer verilmeli; eşit güç, kaynak ve zaman ayrılmalı; eşit fırsat, olanak ve seçenekler sağlanmalıdır. Ancak var olan açığı kapatmak için sanata ve müziğe olumlu ayırıcılık yapılmalıdır. İlgili ortak birimler-kurullar *bilim, teknik, sanat, spor ve felsefe* alanlarını hakıyla temsil eden eşit

sayıda üyelerden oluşturulmalı; üyeler alanların en etkin seçkin uzmanları arasından seçilmelidir.

Çok açık bir gerçektir ki *Bilim, Teknik, Sanat, Spor ve Felsefe* alanlarının (a) *doğaları ve yapıları*, (b) *işlevleri ve işleyişleri*, (c) *çevreleri ve ortamları*, (ç) *tasarlanışları ve gerçekleştirilişleri*, (d) *yönetilişleri ve yürütülüşleri*, (e) *yöntemleri-süreçleri ve ürünleri birbirinden farklıdır*. En başta bu nedenle üniversitelerimizde bu alanlara ilişkin düzenlemeler yapılırken ve *bilim insanı, teknik insanı, sanat insanı, spor insanı ve felsefe insanı* yetiştirilirken bu farklılıklar önemle ve özenle göz önüne alınmalıdır.

Sanat ve Müzik *öteden beri insanlığın, kültürün ve uygarlığın ana arterlerinden veya başlıca atardamar ve toplardamarlarından biridir*. Başka bir deyişle **Sanat ve Müzik** *bireyi ve toplumu besleyen başlıca kültür ve insanca yaşam damarlarından biridir*. **Sanat ve Müzik kültürü** bu damardan bireye ve topluma akan *kendine özgü bir kültürel öz sudur*. **Sanat ve Müzik eğitimi** ise bu damarı açan ve açık tutan, ona etkili bir işlerlik ve geçerlik kazandıran, onu çalıştıran ve geliştiren bir *süreçtir*. Bu bakımdan *sanatsız ve müziksiz bir üniversitenin yaşam ve eğitim damarlarından biri kopmuş demektir* (Uçan 2013a: 139). Öyleyse üniversitelerimiz *sanatsız ve müziksiz bir yaşam ve eğitim ortamından uzak tutulmalıdır*.

Güzel Sanatlar Fakültelerimizde sanatlar alanı tüm ana kol ve dalları eksiksiz bir bütün olarak kapsar biçimde yapılandırılmalıdır. Türkçe terimlerle ifade edildiğinde daha açık, belirgin ve sistematik görünen bir yeni ve genel sınıflamayı (Uçan 2008b: 16-17) esas alarak şu **ana bölümlere** yer verilmelidir:

1. *Devinimsel (Kinetik)* Sanatlar Bölümü, (Dans-Bale, Halk Oyunları vb.),
2. *Sessel (Fonetik)* Sanatlar Bölümü, (Müzik: Ses/Şan, Çalgı, Koro, Orkestra vb.),
3. *Sözsöz / Dilsel (Linguistik)* Sanatlar Bölümü, (*Edebî Sanatlar / Edebiyat: Öykü, Roman, Şiir*),
4. *Yoğrumsal (Plastik)* Sanatlar Bölümü, (Resim, Heykel, Mimari vb.),
5. *Oyunsal/Canlandırimsal (Dramatik)* Sanatlar Bölümü. (Drama, Tiyatro, Opera, Bale vb.).

Üniversitelerimizde sanatsal ve müziksel sorunlara çözüm ararken *Cumhuriyetimize gerçekten çağdaş üniversiteler kazandırmayı ilke ve ülkü edinen ve bunların kısa sürede kurulmasını gerekseyen* Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün (ABE C. 30 2011: 79; ASD 2006: 857; TDK 1979: 60) sanata-müziğe ve sanat-müzik eğitimine ilişkin şu görüş, düşünce ve yönerilerini yeniden anımsamakta büyük yarar vardır:

Bir **ulusu** yaşatmak için birtakım temeller gereklidir ve bu temellerin en önemlilerinden biri **sanattır**. Bir **ulus sanat**-tan ve **sanatçıdan** yoksunsa tam bir yaşama sahip olamaz. Sanatsız kalan bir ulusun yaşam damarlarından biri kopmuş demektir. Bir ulus sanata önem vermedikçe büyük bir yıkıma mahkûmdur (1922). **Güzel sanatlarda** başarı, bütün inkılapların [devrimlerin] başarılı olduğunun en kesin kanıtıdır. Bunda başarılı olamayan uluslara ne yazıktır. Onlar [öbür] bütün başarılarına rağmen **uygarlık** alanında **yüksek insanlık** sıfatıyla tanınmaktan yoksun kalacaklardır. İşte bunun içindir ki biz; elimize aldığımız büyük **Türk ulusunun** [güzel sanatlarda] başarısı için çalışmakla memnunuz (1936).

Yüksek bir insan topluluğu olan **Türk ulusunun** tarihî bir niteliği de **güzel sanatları** sevmek ve onda yükselmektir. Ulusumuzun **güzel sanatlara** olan **sevgisini** sürekli olarak ve her türlü araç ve tedbirlerle besleyerek **geliştirmek** ulusal ülkümüzdür (1933). **Ortaöğrenimin** amacı yurdun gereksindiği türlü **sanat** sahiplerini yetiştirmek ve yükseköğrenime hazırlamaktır (1922). **Sanat okullarına** her türlü özendirmeyi artırmak gereklidir (1936). **Okul** yardımıyla, okulun sağlayacağı bilim ve teknik yardımıyla **ki Türk sanatı** bütün incelik ve güzellikleriyle gelişir“ (1922).“ Güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak bana kalırsa bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan **Türk müziğidir** (1934).

Yaşam müziktir. Müzikle ilgisi olmayan yaratıklar insan değildirler. Eğer söz konusu olan yaşam insan yaşamı ise müzik kesinlikle vardır. Müziksiz [insansal] yaşam zaten var olamaz. Müzik yaşamın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir. Yalnız müziğin türü irdelenmeye değer (1925). Bir

ulusun yeni değişikliğinde ölçü, müzikte değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir (1934). **Bugünkü Türk kafası** müziği düşündüğünde yalnız basit oyunlara yarayacak, insanlara basit ve geçici heyecan [coşku] verecek müziği aramıyor. Müzik dendiğinde yüksek duygularımızın, yaşam ve anılarımızın anlatımını bulan bir müzik demek istiyoruz (1938). **Bugünkü Türkler** müzikten, öteki yüksek ve duyarlı toplumların beklediği hizmeti bekliyor. (...) Biz bir Türk müzik eserini [bestesini] dinlediğimiz zaman ondan geçmişin uyarması gereken öyküsünü gönlümüze giren oklar gibi duymak isteriz. Acı olsun, tatlı olsun, biz bir beste dinlerken ve farkında olmaksızın duygularımızın inceliğini duymak isteriz. Bütün bunlardan başka, müzikten beklediğimiz maddî, düşünsel ve duygusal uyanıklık ve çevikliğin pekiştirilmesi olduğuna kuşku yoktur (1938).

Türkiye’imizde insan kaynağımızı geliştirmenin, yüksek nitelikli insan yetiştirmenin, özellikle **katma değeri yüksek insan yetiştirmenin** ve nüfusun önemli bir bölümünü bu insanlardan oluşturmanın yolunun öncelikle üniversitelerimizde güçlü bir kültür-sanat-müzik yaşamından ve etkili bir kültür-sanat-müzik eğitiminden geçtiği herkesçe çok iyi bilinmeli, tüm ilgili ve yetkililerce çok iyi anlaşılmalıdır.

Biliyoruz ki Üniversite en yüksek **damıtılmış kültür teknesidir**. Öyleyse bilimi, tekniği, sanatı ve sporu felsefeyle bu en yüksek damıtılmış kültür teknesinde tam yoğurarak sunalım-sunduralım, öğrenelim-öğretelim, yaşayalım-yaşatalım! Tüm üniversitelerimizde tüm üniversitelilerimize işte böylesine **kültürlü-sanatlı-müzikli ve kültür-sanat-müzik eğitimi bir ortam ve yaşam** diliyorum. Ankara, 10 Aralık 2014

Kaynaklar

- Atatürk’ün Bütün Eserleri, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2009; 26: 556.
Atatürk’ün Bütün Eserleri, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2011; 30
Atatürk’ün Bütün Eserleri, İstanbul: Kaynak Yayınları 1998-2011; 1-30
Sevim A, Öztoprak İ, Tural M.A, Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi; 2006
Eşme, İ. Liseden Üniversiteye Dar Geçit: Türkiye’de Yükseköğretime Geçiş Sistemi. İstanbul: Feriye Mektepleri Vakfı Yayınları, 2014
Eşme, İ. Yükseköğretim, Cumhuriyetimizin Kuruluş Felsefesinin Öngördüğü Eğitim-Bildiriler. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayını, 2008: 483-502.
Okay, E. Sempozyum Açış Bildirisi, Geleceğin Profesyonel Müzikçileri-Yetiştirme Modelleri ve Programları Sempozyumu. Ankara: Sevda-Cenap And Müzik Vakfı, 2013: s. 11-17.
Oransay, G. Atatürk İle Küğ [Müzik] - Belgeler ve Veriler. İzmir: Küğ Yayını, 1985.
Sağın, F. G. Darülfünun’dan Günümüze Üniversitelileşme Sancımız, 5. Üniversite Kurultayı 15-16 Ekim 2010, ODTÜ / Ankara, Yay. Haz.: H. Çağatay Keskinok, Ankara: Orta Doğu Öğretim Elemanları Derneği, 2011: 41-46.

- TDK, Türkçe Sözlük. 10. Baskı, Ankara: AKDITYK Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005: 549
TDK, Türkçe Sözlük. 1-2, Yedinci Baskı, Ankara: AKDITYK Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988: 549.
TDK, Atatürk’ün Millî Eğitimimizle İlgili Düşünce ve Buyrukları, Bugünkü dile aktaran: Vasfi Bingöl, Ankara: Türk Dil Kurumu (TDK) Yayınları, 1979.
TDK, Özleştirme Kılavuzu, Ankara: Türk Dil Kurumu (TDK) Yayınları, 1978: 446.
Uçan, A. Eğitim Sistemindeki Son Değişimin / Dönüşümün Sanat ve Müzik Eğitimine Etkileri (Bildiri), Üçüncü Ulusal Eğitim Kurultayı (24-25 Kasım 2012): Eğitimde Dönüşümle Nereye?, Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları, 2013: 105-147.
Uçan, A. Atatürk ve Köye Enstitülerinde Müzik Eğitimi. Yay. Haz.: M. Nihat Taner, Mersin: Akdeniz Opera ve Kulübü Derneği-AKOB Yayınları Araştırma Dizisi-1, PİTURA Mersin Kitaplığı-4, 2013.
Uçan, A. Türkiye’de Geleceğin Profesyonel Müzikçilerini Yetiştirmede Yeni Bir Kurum, Model ve Program Önerisi: Atatürk Müzik [ve Sahne Sanatları] Üniversitesi, Geleceğin Profesyonel Müzikçileri-Yetiştirme Modelleri ve Programları Sempozyumu. Ankara: Sevda-Cenap And Müzik Vakfı, 2013: 27-61.

- Uçan, A. Cumhuriyetimizin Oluşma ve İnşa Süresinde Atatürk ve Müzik Olgusuna Genel Bir Bakış, Cumhuriyetin İnşa Sürecinde Atatürk ve Müzik, Yay. Haz.: Temuçin F. Ertan ve Çağla D. Tağmat. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları / Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları. 2012: 101-150.
- Uçan, A. Başöğretmen Atatürk ve Cumhuriyet Öğretmeni, Yay. Haz.: Sibel Karakelle. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayını, 2010.
- Uçan, A. 2023'e Doğru Cumhuriyetimizin Kuruluş Felsefesine Uygun Kuşakların Yetiştirilmesinde Müzik Eğitimi: Politikalar, Yöntemler. Cumhuriyetimizin Kuruluş Felsefesinin Öngördüğü Eğitim-Bildiriler, Editörler: İkrım Çınar ve Namık Kemal Şahbaz, Malatya: İnönü Üniversitesi Yayını, 2008a: 214-270.
- Uçan, A. Okullarda 'Şiddet' Sorununun Çözümü: Sanat Eğitimi, III. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu: Sanat Eğitimi ve Şiddet (19-21 Kasım 2007). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2008b: 1-32.
- Uçan, A. Atatürk ve Müzik Eğitimi. Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Dil Kültür, Eğitim, Derleyen ve Editör: Nazife Güngör. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını, 2007: 543-602.
- Uçan, A. Atatürk'ün Temel Müzik Görüşü, Doğumunun 125. Yıl Dönümü Dolayısıyla Atatürk Türk Dili ve Türk Kültürü Bilgi Şöleni "Ulusal Kültürde Uyanış", Türk Dili, Sayı 655 (Temmuz 2006), Ankara: TDK Yayını, 2006; XCII: 42-62.
- Uçan, A. İnsan ve Müzik / İnsan ve Sanat Eğitimi, Genişletilmiş 3.Basım. Ankara: Evrensel Müzikevi, 2005a.
- Uçan, A. Müzik Eğitimi, Genişletilmiş 3. Basım. Ankara: Evrensel Müzikevi, 2005b
- Uçan, A. Türk Müzik Kültürü, Genişletilmiş 2. Basım, Ankara: Evrensel Müzikevi, 2005c
- Uçan, A. Atatürk ve Sanat Kültüründe Çağdaşlaşmanın Dayandığı Temeller, Uluslararası Atatürk ve Güzel Sanatlar Sempozyumu Bildirileri, Yay. Haz.: Nail Tan ve Hayrettin İvgin, Ankara: Cumhuriyet Kültür ve Tanıtım Vakfı Yayınları, 2005ç: 127-140.

